

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	5
ÖZET	7
ABSTRACT	8
İÇİNDEKİLER.....	9
KISALTMALAR	13
GİRİŞ	15

BİRİNCİ BÖLÜM

OSMANLI HUKUKUNDA NİŞANLANMANIN TANIMI, HUKUKÎ NİTELİĞİ, ÖNEMİ

I. TERMİNOLOJİ.....	19
II. NİŞANLANMANIN TANIMI	23
III. HUKUK KAYNAKLARINDA NİŞANLANMA.....	24
A. ŞER'İ KAYNAKLARDA NİŞANLANMA	25
1. Aslı Kaynaklar	25
2. Tali Kaynaklar	27
B. ÖRFİ KAYNAKLARDA NİŞANLANMA	30
1. İslâmiyet Öncesi Dönem.....	31
2. Klasik Dönem.....	36
3. Tanzimat Sonrası Dönem.....	37
a. Nişanlanmaya İlişkin Doğrudan Hükümler.....	39
b. Nişanlanmaya İlişkin Dolaylı Hükümler.....	43
IV. NİŞANLANMANIN HUKUKİ NİTELİĞİ.....	46
A. NİŞANLANMANIN BİR ÖN SÖZLEŞME OLDUĞU GÖRÜŞÜ	47
B. NİŞANLANMANIN BAĞIMSIZ BİR AİLE SÖZLEŞMESİ OLDUĞU GÖRÜŞÜ	49
C. NİŞANLANMANIN BİR KARAR OLDUĞU GÖRÜŞÜ	50
D. GÖRÜŞLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ	51

V. NİŞANLANMA İLE BENZER AİLE HUKUKU MÜESSESELERİ	52
A. EVLENME TEKLİFİ	52
1. Ölüm İddeti Bekleyen Kadına Yapılan Üzeri Kapalı Evlenme Teklifi	53
2. Evlenme Teklifi Edilen Bir Kadına Başkası Tarafından Evlenme Teklifinde Bulunulamaması	54
3. Evlenme Teklifinin Erkeğe Kadını Görmek Hakkı Vermesi	56
B. NİKÂH.....	57
1. İcap ve Kabulün Nikâh Akdini Gerçekleştirmemesi	58
a. İcap ve Kabulün Nikâh Terimlerini İçermemesi	58
b. İcap ve Kabulün Geçmiş Zaman Kipiyle Yapılmamış Olması	60
2. Nikâh İçin Gerekli Diğer Şartların Bulunmaması	61
a. Meclis Birliği	62
b. Şahitler	63
VI. NİŞANLANMANIN ÖNEMİ	66

İKİNCİ BÖLÜM

NİŞANLANMANIN TARAFLARI, ŞARTLARI, KURULMASI, HUKUKİ SONUÇLARI

I. NİŞANLANMANIN TARAFLARI	69
A. NİŞANLANACAK KİŞİLER	69
1. Evlenme Ehliyeti	70
2. Kefaet	74
B. VELİ	80
1. Velayet-i Nedb	80
2. Velayet-i İcbar	83
C. VEKİL	86
D. ZİMMİLER.....	87
E. KÖLELER	90
F. ASKERİLER	92
II. NİŞANLANMANIN ŞARTLARI	95
A. TARAFLAR ARASINDA EVLENME ENGELLERİNİN BULUNMAMASI	95
1. Mutlak (Daimi) Evlenme Engelleri	96
a. Kan hısımlığı	97
b. Sıhrî hısımlık	97

c. Süt hısımlığı.....	98
2. Nisbî (Geçici) Evlenme Engelleri	100
a. Din Ayrılığı.....	100
b. Üçlü Boşama	102
c. İddete Bağlı Engel	102
d. Dört Kadınla Evli Olmak	104
e. Kadının Başkasıyla Evli Olması	105
f. İki Hısımla Birden Evlilik	106
B. AYNI KADINA DAHA ÖNCE BAŞKASININ EVLENME TEKLİFİ ETMEMİŞ OLMASI	106
III. NİŞANLANMANIN KURULMASI	108
A. NİŞANLANMANIN KURULMA SÜRECİ.....	108
1. Teklifin Erkek Tarafından Gelmesi	109
2. Teklifin Kız Tarafından Gelmesi	110
3. Üçüncü Kişinin Aracılığı	110
B. KURULAN NİŞANLANMANIN İLÂNI.....	111
IV. NİŞANLANMANIN HUKUKİ SONUÇLARI	112
A. ERKEĞİN KADINI GÖRME HAKKI.....	112
B. NİŞANLANMANIN EVLENME MECBURİYETİ DOĞURMAMASI.....	114

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

OSMANLI HUKUKUNDA NİŞANLANMANIN HUKUKEN SONA ERMESİ

I. EVLENME	117
II. NİŞANIN BOZULMASI	118
A. NİŞANIN BOZULMA NEDENLERİ	119
1. Nişanlılık Sürecinin Uzaması.....	119
2. Buluşa Erme	121
3. Taraplardan Birinin Ölümü	122
4. Maddi İmkânsızlıklar.....	123
B. NİŞANIN BOZULMASININ SONUÇLARI	124
1. Tazminat Meselesi.....	124
a. Tazminatın Verilmesinin Gerekmediği Görüşü	126
b. Tazminatın Verilmesinin Gerekliği Görüşü	127

---

2. Mehre İlişkin Anlaşmazlıklar	131
a. Mehrin İslâm Hukukundaki Yeri	131
b. Nişanın Bozulması Durumunda Mehir.....	135
3. Hediyelere İlişkin Anlaşmazlıklar.....	137
a. Hediyelerin İadesine İlişkin Anlaşmazlıklar.....	138
i. Hediyelerin Mevcut Olması	138
ii. Hediyelerin Zayi Olması	139
b. Hediyelerin İbra Edilmesi.....	141
i. Tek Taraflı İbra	142
ii. Karşılıklı İbra.....	142
iii. Sulh	143
SONUÇ.....	145
KAYNAKÇA	149

GİRİŞ

İnsanlar, ilk insandan günümüz toplumlarına gelinceye değin iletişim hâlinde olmuş, birbirleri ile çeşitli ilişkiler kurmuşlardır. İnsanın sosyal bir varlık olduğu toplum bilimciler tarafından söylenegelmiştir. Bu çerçevede kadın ve erkek de birbirleri ile dayanışma ve bağlılık içinde olmuş, bunun sonucunda aile bağları kurulmuştur. Kişilerin birbirleri ile yakaladıkları uyum ve birbirlerine duydukları sevgi, saygı, sadakat gibi hisler aileyi sağlamlaştıran unsurlar olmuş, buna mukabil birbirlerine uygun olmayan kişiler arasında kurulan ailelerde ise geçimsizlik ve huzursuzluk baş göstermeye başlamıştır. Bu noktada evlilik öncesinde verilecek kararların ve yapılacak tercihlerin önemi belirmiş, insanlar bu konuda araştırma yapma ve tavsiye alma ihtiyacı hissetmişlerdir.

Nişanlanma, kişilerin evlilik öncesi hissettikleri bu ihtiyaçların bir sonucu olarak toplumlarda geçmişten beri varlığını sürdüren bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Böylece kişiler, aralarındaki uyumu tartmak imkânı elde etmişler; nişanlılık süreci evliliğin şuurlu bir şekilde başlaması ve sağlam bir zemine oturması için faydalı görülmüştür. Zira geçimli ve huzurlu bir aile, tarafların evlenmeden önce eşlerini seçmek hususunda gösterecekleri hassasiyete bağlı olmuştur. Nişanlanma, kişilerin tercihlerini şekillendirmede ve taraflara yürümeyecek bir evliliğe adım atılması hâlinde derhal dönmek imkânı vererek ileride yaşanması muhtemel sorunları önlemede önemli bir rol oynamıştır.

İnsanın evlenmeden önce eşini tanıma ve tartma ihtiyacı, hukuk sistemlerince de dikkate alınmıştır. Zira hukuk sistemleri, toplumdaki ihtiyaç ve aksaklıklara göre şekillenmektedir. Bu çerçevede nişanlanmaya ilişkin çeşitli düzenlemeler getirilmiş, bu düzenlemelerle söz konusu sürecin sağlıklı işlenmesi amaçlanmıştır.

Çalışmada nişanlanma olgusu, Osmanlı hukuku kapsamında incelenecektir. Bu inceleme yapılırken kronolojiden ziyade müessese

odaklı bir yöntem tercih edilecektir. Buna binaen nişanlanma olgusu Osmanlı hukuku çerçevesinde bütünsel bir bakışla ele alınacaktır. Bu çerçevede Tanzimat öncesi ve sonrası dönemde gündeme gelen değişikliklere yer verilecektir.

Konu ile ilgili bütünsel çalışmaların azlığı, bizi bu hususta araştırma yapmaya sevk etmiştir. Zira Osmanlı hukuku kapsamında nişanlanma ile ilintili çalışmalara bakıldığında konunun belirli bir yüzyıl veya yöre ile sınırlandırıldığı gözlemlenmektedir. İzzet Sak'a ait "*Osmanlı Toplumunda Nâmzedin (Nişanın) Bozulması ve Sonuçları: Konya Örneği (18. Yüzyılın İlk Çeyreğine Âit Konya Şer'iyeye Sicillerine Göre)*" isimli çalışma bunlardan biridir¹. Bunun dışında mesele, genellikle İslâm hukuku alanına havale edilmiştir.

Çalışma kapsamında incelenen kaynaklar, konunun Osmanlı hukukundaki yerine bağlı olarak şekillenmiştir. Nişanlanmanın, Osmanlı aile hukuku kapsamında yer alması, İslâm hukukunun meseleye bakışını incelemeyi gerektirmiştir. Zira söz konusu araştırma sahasının İslâm hukuku tarafından ayrıntılı düzenlemelere tabi olduğu gözlemlenmiştir. Bu çerçevede fıkıh kitapları, hadis eserleri, fetva mecmuaları mümkün merteye taranmıştır. Bundan başka Osmanlı hukukunun kendine has yapısı örfi düzenlemeleri de incelemeyi gerektirmiştir. Bu çerçevede ise Osmanlı kanunnameleri, Tanzimat dönemi yapılan düzenlemeler ve bu düzenlemelere ilişkin açıklayıcı eserler incelenmiştir. Ayrıca hukuk kurallarının Osmanlı uygulamasına nasıl yansıdığını takip etmek amacıyla şeriye sicilleri, mühimme defterleri ve arşiv belgeleri elden geldiğince taranmıştır. Konuya yer verilen genel eserler ve konunun özel olarak ele alındığı makale ve yazılar, çalışma kapsamında incelenen diğer kaynaklardır.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde nişanlanmaya daha teorik bir perspektiften bakılacaktır. Bu çerçevede nişanlanmaya ilişkin terminoloji ve tanımlara yer verilerek konunun hukuk kaynaklarındaki yeri incelenecek, daha sonra nişanlanmanın hukuki

¹ SAK, İzzet, "*Osmanlı Toplumunda Nâmzedin (Nişanın) Bozulması ve Sonuçları: Konya Örneği (18. Yüzyılın İlk Çeyreğine Âit Konya Şer'iyeye Sicillerine Göre)*", SÜSBED, S. 16, y. 2006, s. 493-523.

niteliğine ilişkin görüşlere yer verilecektir. Nişanlanma ile benzer aile hukuku müesseseleri bu bölümde incelenecek bir diğer başlıktır. Nihayet nişanlanmanın önemine değinilecektir.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise meselenin özüne inilerek pratiğe yön veren bazı hukukî hükümlere değinilecektir. Bu hükümlerin uygulamaya nasıl yansıdığı tespit edilmeye çalışılacaktır. Böylece konunun daha somut bir hâl alması amaçlanmıştır. Bu çerçevede nişanlanmanın tarafları, nişanlanma için gereken şartlar, nişanlanmanın kurulması ve doğurduğu hukuki sonuçlara yer verilecektir.

Çalışmanın son bölümünde ise nişanlanmanın hukuken sona ermesine değinilecektir. Bu çerçevede nişanlanmayı sona erdiren hâllere değinilerek nişanın bozulmasının sebepleri ve bunun sonucunda gündeme gelen anlaşmazlıklar ele alınacaktır.

Çalışmanın Osmanlı hukuku çerçevesinde incelenmesi, Hanefi mezhebi görüşlerine ağırlık vermeyi gerektirmiştir. Bununla birlikte konuyla bağlantılı olarak yer yer diğer mezhep görüşleri de dikkate alınmıştır.

KAYNAKÇA

- Abdullah bin Mahmûd el-Mevsilî, El-İhtiyâr Li-Ta'îlî'l-Muhtâr, çev. OĞUZ, Ahmet/DADAŞ, Mustafa Bülent/TURAL, Tahir, c. 3, İstanbul, 2017.
- Abdurrahman Cezîrî, Dört Mezhebe Göre İslâm Fıkhı, çev. KESKİN, Mehmet, c. 5, Çağrı, İstanbul, 1990.
- Abdülhalim Ebû Şakka, çev. ARSLAN, Ali/ ARPAÇUKURU/Osman, İslâm Kadın Ansiklopedisi, c. 2, Düşün, İstanbul, 2007.
- ACAR, H. İbrahim, "Nişan" maddesi, TDVİA, c. 33, y. 2007.
- AKGÜNDÜZ, Ahmet, Osmanlı Kanunnameleri ve Hukuki Tahlilleri, c. 1, Fey Vakfı, İstanbul, 1990.
- AKGÜNDÜZ, Ahmet, Osmanlı Kanunnameleri ve Hukuki Tahlilleri, c. 3, Fey Vakfı, İstanbul, 1991.
- AKGÜNDÜZ, Ahmet, Osmanlı Kanunnameleri ve Hukuki Tahlilleri, c. 4, Fey Vakfı, İstanbul, 1992.
- AKGÜNDÜZ, Ahmet, Osmanlı Kanunnameleri ve Hukuki Tahlilleri, c. 6, Fey Vakfı, İstanbul, 1993.
- AKGÜNDÜZ, Ahmet, Osmanlı Kanunnameleri ve Hukuki Tahlilleri, c. 7, Fey Vakfı, İstanbul, 1994.
- AKGÜNDÜZ, Ahmet, Mukayeseli İslâm ve Osmanlı Hukuku Külliyyatı, Diyarbakır, 1986.
- AKGÜNDÜZ, Ahmet, İslâm Hukukunda Kölelik-Câriyelik Müessesesi ve Osmanlı'da Harem, OSAV, 5. Baskı, İstanbul, 2000.
- AKINTÜRK, Turgut/ATEŞ KARAMAN, Derya, Türk Medenî Hukuku, c. 2, 16. Basım, 2014.
- AKTAN, Hamza, "Kefâet", İslâm'da İnanç, İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi, c. 3, İstanbul, 2006.
- AKYILMAZ, Gül, İslâm ve Osmanlı Hukukunda Kadının Statüsü, Göksu, Konya, 2000.
- APAYDIN, Yunus, "İbrâ" maddesi, TDVİA, c. 21, y. 2000.
- ANSAY, Sabri Şakir, Eski Aile Hukukumuz Bir Nazar, AÜHF Yayınları, Ankara, 1952.

- AVCI, Mustafa, Türk Hukuk Tarihi Dersleri, Mimoza, Konya, 2014.
- AYBAKAN, Bilal, Fürû' Fıkıh Sistematiği Üzerine, MÜİFD, S. 31, y. 2006/2.
- AYDIN, M. Akif, Osmanlı Aile Hukuku, Klasik, 1. Basım, İstanbul, 2017.
- AYDIN, M. Âkif, Türk Hukuk Tarihi, Beta, 13. Basım, İstanbul, 2015.
- AYVERDİ, İlhan, Kubbealtı Lugatı, Mas, 2. Basım, İstanbul, 2006.
- ATAR, Fahrettin, "Sulh" maddesi, TDVİA, c. 37, y. 2009.
- Şeyhülislam Yenişehirli Abdullah Efendi, Behcetü'l-Fetâvâ, haz. KAYA, Süleyman; ALGIN, Betül; TRABZONLU, Zeynep; ERKAN, Asuman, Klasik, 2011.
- BERKİ, Ali Himmet, Açıklamalı Mecelle (Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyye), Hikmet Yayınları, İstanbul, ts.
- BİLMEN, Ömer Nasuhi, Hukûk-ı İslâmiyye ve Istılâhât-ı Fıkhiyye Kamusu, c. 1, 1. Baskı, Ravza, İstanbul, 2013.
- BOSTANCIOĞLU, Sevcan, 9 Numaralı Antakya Şeriye Sicilinin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi (H. 1188-1191/M. 1774-1777), Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yüksek Lisans). 2015.
- BOZKURT, Gülnihal, Alman-İngiliz Belgelerinin ve Siyasî Gelişmelerin Işığı Altında Gayrimüslim Osmanlı Vatandaşlarının Hukukî Durumu, TTK, 2. Basım, Ankara, 1996.
- BUSBECQ, O. Ghiselin, Türk Mektupları, çev. Hatice Özkan, Özgü Yayınları, İstanbul, 2002, s. 108.
- Celâleddîn es-Suyûtî, el-Câmi'us-Sağîr min Ahâdisi'l Beşîri'n-Nezîr, c. 2, Ocak Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul, 2013.
- Cerîde-i İlmiyye Fetvaları, haz. CEBECİ, İsmail, Klasik Yayınları, 1. Basım, İstanbul 2009.
- CİN, Halil, İslam ve Osmanlı Hukukunda Evlenme, AÜHF Yayınları, Konya, 1988.
- CİN, Halil/ AKYILMAZ, Gül, Türk Hukuk Tarihi, 9. Baskı, Sayram, Konya, 2017.
- Darülfünun Hukuk Fakültesi Mecmuası, y. 3, S. 17.
- DEMİRCİ, Ahmet, '3 Numaralı Tokat Şer'iyeye Sicili (1797-1799/ H. 1212-1213)' (Yüksek Lisans), Tokat, 2007.
- DEVECİ KANAT, Sevim, 1898-1899 Tarihleri Arasında Behisni (Besni) Kazası'nın Sosyal Ve Ekonomik Durumu (194 Numaralı Şer'iyeye Siciline Göre), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yüksek Lisans), Konya, 2001.

- DEVELLİOĞLU, Ferit, Osmanlıca-Türkçe Okul ve Yazışma Sözlüğü, Doğu Matbaacılık, Ankara, 1964.
- Diyarbakir Şer'iyye Sicilleri Âmid Mahkemesi 3709 Numaralı Sicil (H.1145/1732) 3712 Numaralı Sicil (H.1145-1212/1732-1798) c. 2, DÜİF Yayınları, ed. Ahmet Zeki İzgöer haz. Mehmet Yahya Okutan, Diyarbakır, 2013.
- DÖNDÜREN, Hamdi, Delilleriyle İslam Hukuku Şahıs, Aile ve Çözümlü Miras, Erenler, İstanbul, 1983.
- DÖNMEZ, İbrahim Kâfi, "Sedd-i Zerai" maddesi, TDVİA, c. 36, y. 2009.
- DUMAN, Ali, Aile Hukuku Hakkında Şeriye Encümeninin Mazbatası, Hikmet Yurdu Dergisi, y. 10, C. 10, S. 19, Ocak-Haziran 2017/1.
- DURAL, Mustafa & ÖĞÜZ, Tufan & GÜMÜŞ, Mustafa Alper, Türk Özel Hukuku c. III (Aile Hukuku), Filiz Kitabevi, 3. Baskı, İstanbul, 2010.
- DÜZDAĞ, Ertuğrul, Şeyhülislâm Ebussuud Efendi Fetvaları Işığında 16. Asır Türk Hayatı, İstanbul, Enderun, 2. Baskı, 1983.
- EKİNCİ, Ekrem Buğra, Osmanlı Hukuku (Adalet ve Mülk), Arı Sanat, İstanbul, 2012.
- EKŞİ, Ahmet, İslam Hukukunda Bir Manevi Tazminat Türü Olarak Hükûmetü'l-İlem, İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi, S. 21, y. 2013.
- Elmalılı M. Hamdi Yazır, Alfabetik İslâm Hukuku ve Fıkıh İstılahları Kâ-mûsu, c. 2, haz. YALÇIN, Ayhan, Eser, İstanbul, 1996.
- ERDOĞAN, Mehmet, Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü, Rağbet Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 1998.
- Fetavâyî Ali Efendi, orijinal eser, ts.
- FINDIKOĞLU, Z. Fahri, İçtimaiyat, İÜ Yayınları, İstanbul, 1974.
- KAPLAN, Hanife, 1735-1737 Yılları Arasında Konya'da Sosyal Yaşam (53 Numaralı Konya Şer'iyye Siciline Göre), Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat 2014.
- GÖYÜNÇ, Nejat, Osmanlı İktidarının Temel Unsurlarından Örf-Gelenek, İlmî Araştırmalar 5, İstanbul 1997.
- GÖZÜBENLİ, Beşir, "Fuzûlî" maddesi, TDVİA, c. 13, y. 1996.
- GÜRBÜZ, Sevda, 296 Numaralı Karaman/Larende Şer'iye Sicili Çerçevesinde 1829-1832 Yılları Arasında Karamanda Sosyal, İdarî ve Hukukî Hayat (Yüksek Lisans), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2009.

- GÜVEN, Mehmet Ali, 33 Numaralı Konya Şer'îye Sicili (Değerlendirme ve Transkripsiyon), Selçuk Üniversitesi SBE (Yüksek Lisans), Konya, 2006.
- HATEMİ, Hüseyin, Hukuka ve Ahlâka Aykırılık Kavramı ve Sonuçları, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul, 1976.
- İbrahîmi Halebî, İzahlı Mülteka el Ebhur Tercümesi, çev. UYSAL, Mustafa, 1968.
- İbn-i Âbidin, Reddül-Muhtar Ale'd-Dürrül-Muhtar, c. 5, çev. DAVUDOĞLU, Ahmet, Şamil, İstanbul, 1983.
- İmam Kurtubî Terceme ve Notlar, el-Câmiu Li Ahkâmi'l-Kur'ân, çev. ERYARSOY, M. Beşir, c. 3, Buruc, İstanbul, 1997.
- İNALCIK, Halil, Osmanlı Hukukuna Giriş Örfi-Sultani Hukuk ve Fatih'in Kanunları, AÜSBFD, 1958.
- İNALCIK, Halil, "Orhan", TDVİA, c. 33, y. 2007, s. 375.
- JENNINGS, Ronald C., Christians and Muslims in Ottoman Cyprus and the Mediterranean World, 1571-1640, New York University Press, 1993.
- Kadı Sicillerinde Samsun -1763 No'lu Samsun Şer'îye Sicil Defteri (H. 1274-1277)- haz. Osman KESKİNER, c. 2, Samsun, 2014.
- KARACAOĞLU, M. Faruk, 1765-1768 Yılları Arasında Konya'da Sosyal Ve Ekonomik Hayat (59 Numaralı Konya Şer'îye Siciline Göre), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yüksek Lisans), Konya, 2008.
- KARAMAN, Abdullah, Fıkıh Usûlü, Rağbet, 4. Basım, İstanbul, 2016
- KARAMAN, Hayrettin, Mukayeseli İslam Hukuku, c. 1, Nesil Yayınları, İstanbul, 1999.
- KAYABAŞ, Ebru, Osmanlı Devleti'nde Tanzimat Dönemi İtibarıyla Aile Hukukunun Gelişimi -Hukuk-ı Aile Kararnamesi-, Filiz, İstanbul, 2009.
- KILIÇOĞLU, Ahmet, Aile Hukuku, Turhan Kitabevi, Ankara, 2015.
- KILINÇ, Ahmet, "Osmanlı Devleti'nde Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemi Olarak Muslihûn: Osmanlı Arabuluculuğu", II. Türk Hukuk Tarihi Bildirileri, c. 2, ed. Fethi Gedikli, Onikilevha, İstanbul, 2016.
- KILINÇ, Ahmet/ Kılınç, Ayşenur, Mehrin Türk Pozitif Hukuku Açısından Yeniden Değerlendirilmesi Gerekliliği, İnÜHFD, S. 10(1), y. 2019.
- KILINÇ, Ahmet, İslâm Hukukunun Evrenselliği Bağlamında Hukuk-ı Aile Kararnamesi ile Malezya İslam Aile Hukuku Kanunu 1984'ün Mukayesesi, ERÜHFD, c. 14, S. 2, y. 2019.

- KURT, Abdurrahman, Bursa Sicillerine Göre Osmanlı Ailesi (1839-1876), Uludağ Üniversitesi Basımevi, Bursa, 1998.
- KÜÇÜK, Fatih, 14 Numaralı Konya Şer'iyeye Sicili (1080-1081/1669-1670) (Değerlendirme ve Transkripsiyon),(Yüksek Lisans), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013.
- KÜÇÜKTİRYAKİ, Ahmet Yasin, Sadreddin Efendi'nin Hukuk-ı Aile Kararnamesi'ne İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yüksek Lisans) Ankara, 2009.
- LEVY, Reuben, The Social Structure of Islam, Cambridge at the University Press, 4. Baskı, 1969.
- Mehmed Bahaeddin, En-Necah fi Ahkâmî'n-Nikâh, İstanbul, Tevsi-i Tıbaat Matbaası, R. 1332.
- M. De M. D'Ohsson, XVIII. Yüzyıl Türkiye'sinde Örf ve Adetler, çev. YÜKSEL, ZerhaN, Tercüman, ts.
- Meydan Larousse, c. 5, İstanbul, 1971.
- Misalli Büyük Türkçe Sözlük, ts.
- Mustafa el-Hin/Mustafa el-Buğa/Alî el-Şerbeci, Büyük Şafii Fıkhı (el-Fıkh'ul-Menhecî alâ Mezheb'il-İmam eş-Şafii, çev. Alî Arslan, c. 2, Arslan, İstanbul, 1994.
- OCAKOĞLU, Ömer Faruk, Hanefi Mezhebinin Mezhep İçi İşleyişinde Örfün Konumu: İbn Âbidîn'in Örf Risalesi Örneği (Yüksek Lisans) Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004.
- ONGAN, Halit, Ankara'nın İki Numaralı Şer'iyeye Sicili, TTK, 2. Basım, Ankara, 2014.
- Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Büyük Lügat, c. 2, ts.
- Operatör Prof. Dr Cemil (Paşa) Topuzlu İstanbul Eski Şehremini, İstibdat-Meşrutiyet-Cumhuriyet Devirlerinde 80 Yıllık Hatıralarım, Topuzlu Yayınları, 4. Baskı, İstanbul, 2002.
- ORTAYLI, İlber, Osmanlı Toplumunda Aile, Pan, İstanbul, 2001.
- ÖZDAMAR, Toroshan, 176 Numaralı Besni Şer'iyeye Sicilinin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yüksek Lisans), 2016.
- ÖZPOLAT, Leyla, 1 Numaralı Konya Şer'iyeye Sicili (970-1019/1563-1610) Değerlendirme ve Transkripsiyon, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü(Yüksek Lisans), 2016.

- Peçevi İbrahim Efendi, Peçevi Tarihi, c. I, haz. Bekir Sıtkı Baykal, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 1981.
- PEIRCE, Leslie P., Harem-i Hümayun: Osmanlı İmparatorluğu'nda Hükümler ve Kadınlar, çev. Ayşe Berktaş, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2016.
- SAK, İzzet, "Osmanlı Toplumunda Nâmzedin (Nişanın) Bozulması ve Sonuçları: Konya Örneği (18. Yüzyılın İlk Çeyreğine Âit Konya Şer'îye Sicillerine Göre)", SÜSBED, S. 16, y. 2006.
- Sak, Şerîye Sicillerine Göre Sosyal ve Ekonomik Hayatta Köleler (17. ve 18. Yüzyıllar), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Doktora Tezi), Konya, 1992.
- SARICAOĞLU, Fikret, "Dîvân-ı Hümâyûn'un Kronolojik Toplanma ve Merasim Günleri (1153-1210, 1740-1795)", Osmanlı Araştırmaları, S. XXX, İstanbul, 2007.
- Serahsî, Mebsût, ed. AKŞİT, Mustafa Cevat, c. 4, İstanbul, 2008.
- SAVADOGO, Abdourrahmane İslam Aile Hukukunda Nişanlanma ve Evlilik Akdi Esnasında Ortaya Çıkan Çağdaş Problemler, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yüksek Lisans), Konya, 2018.
- Şemseddin Sami, Kamus-ı Türki, Dersaadet, 1316
- SCHACHT, Joseph İslâm Hukukuna Giriş (An Introduction to Islamic Law), çev. Mehmet Dağ, Abdulkadir Şener, AÜİF Yayınları, 2. Basım, Ankara, 1986.
- SEVİCİ, Hatice, 54 Numaralı Konya Şer'îye Sicili'nin (1-190) Değerlendirme Ve Transkripsiyonu (H. 1150 1152/M. 1738-1740), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yüksek Lisans), Konya, 2011.
- ŞENER, Abdulkadir, İslâm Hukukunda Hibe, AÜİF Yayınları, Ankara, 1984.
- Şer'îye Sicilleri I, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul 1988.
- TEPELİ, Hikmet, 337 Numaralı Bozkır Şer'îyye Sicilinin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yüksek Lisans), Konya, 2010.
- TİMUR, Hıfzı, Eski Örfî Hukukumuzda Nişanlanma ve Kalım Müessesesi, Ebul'Ula Mardin'e Armağan'dan ayrı bası, Kenan Matbaası, İstanbul, 1944.
- Universitas Islam Negeri, Maulana Malik Ibrahim, Pusat Perpustakaan, ts.

- ÜÇOK, Coşkun/ MUMCU, Ahmet/ BOZKURT, Gülnihal, Türk Hukuk Tarihi, 19. Baskı, Turhan, 2017.
- YAMAN, Ahmet, İslâm Aile Hukuku, İstanbul, 8. Baskı, MÜİF Vakfı Yayınları, 2011.
- YAZICI, Emel, 47 Numaralı Tokat Şer'iyе Sicili'nin Transkripsiyonlu Metni ve Değerlendirilmesi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi (Yüksek Lisans), Tokat, 2011.
- YAZIR, Elmalılı M. Hamdi, Alfabetik İslâm Hukuku ve Fıkıh İstılâhları Kâmûsu, c. 2, haz. YALÇIN, Ayhan, Eser, İstanbul, 1996.
- Yusuf el-Kardavî, İslâm Işığında Çağdaş Meselelere Fetvalar, çev. BULUT, Veysel, Ravza, c. 2, 2010.
- ZEYDAN, Abdulkerim İslâm Hukukuna Giriş, Kayıhan Yayınları, İstanbul, 2012.
- ZUHAYLİ, Vehbe, İslâm Fıkıhı Ansiklopedisi, Feza, İstanbul, 1994.
- 39 Numaralı Konya Kadı Sicili (1113-1113/1701-1702), haz. SOLAK, İbrahim/ SAK, İzzet, Konya BŞB, Konya, 2016.
- 41 Numaralı Konya Kadı Sicili (1115-1116/1703-1704), haz. SAK, İzzet, Konya BŞB, Konya, 2016.
- 45 Numaralı Konya Kadı Sicili, haz. SAK, İzzet/ ÇETİN, Cemal, Konya BŞB, Konya, 2016.
- 49 Numaralı Konya Kadı Sicili, haz. SAK, İzzet/ SOLAK, İbrahim, Konya BŞB, Konya, 2016
- 50 Numaralı Konya Kadı Sicili, haz. SAK, İzzet/ ÇETİN, Cemal, Konya BŞB, Konya, 2014.
- 53 Numaralı Konya Kadı Sicili (1148-1149/ 1736-1737), SAK, İzzet/ SOLAK, İbrahim, Konya BŞB, Konya, 2016.
- BOA, 7 Numaralı Mühimme Defteri (975-976/1567-1569) Özet-Transkripsiyon-İndeks 1, haz. ŞENER, Murat, Ankara, 1998.
- BOA, 12 Numaralı Mühimme Defteri (978-979/ 1570-1572) Özet-Transkripsiyon-İndeks 1, Ankara 1996, haz. ŞEBER, Murat/ŞEN, Metin, Ankara, 1996.